

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41

Aralık 2015 December 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**TÜRKİYE'DE EKONOMİK ELİT DAVRANIŞLARI VE BİR EKONOMİK SEÇKİNLER ÖRGÜTÜ
OLARAK TÜSİAD
THE BEHAVIORS OF ECONOMIC ELIT IN TURKEY AND TUSIAD AS ECONOMIC ELIT
ORGANISATION**

Arda ERCAN*
Bilge ERCAN**

Öz

Ekonomik elitlerin politik karar alıcılar üzerinde artan etkileri olduğu ve bu etkinin her geçen gün sınır aşan bir statü kazandığı genel kabul görmektedir. Kapitalizmin temel kabulü olan para kazanma isteğine uygun olarak, ekonomik elit sınıfın çıkarları doğrultusunda hareket etmesi ve bu amaca uygun örgütlenmesi tüm dünyada yaygın bir davranıştır. Ancak Türkiye'de ekonomik elitlerin özellikle 1950'li yıllara kadar elde ettikleri statüyü "açıklanması gereken bir durum" olarak gördükleri ve örgütlenmekten kaçındıkları görülmektedir. Ekonomik örgütlenmenin gecikmesine yol açan bir diğer faktör ise sermayenin devlet ile iyi ilişkiler içinde olma dürtüsü ile hareket etmesidir. Bu çalışmada Türkiye'de ekonomik elitlerin büyük bir kısmını kapsayan TÜSİAD'ın yapısı ve kamuoyu etkisi ele alınarak, devlet ile ekonomik elitler arasındaki ilişkinin değişken yapısı analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler : Ekonomik Elitler, TÜSİAD, Sivil Toplum, Baskı Grupları.

JEL Kodu: Z00.

Abstract

Economic elite have a growing effect on foreign policy decision makers. Its basic acceptance that, capitalism aim to earn money, and economic elite class act and organized for this purpose. But until 1950, there was different situation in Turkey. Turkish economic elite tried to hide their status and to explain their enrichment. Also they didnt want to establish a economic organisation, because they had to have good relations with government. In this study try to explain the public effect and structure of TUSIAD which covering a large part of the economic elite in Turkey. However it will be analyzed the variable nature of the relationship between the state and economic elite.

Keywords: Economic Elite, TUSIAD, Civil Society, Pressure Groups.

Jel Code: Z00.

GİRİŞ

Keynes'e göre kapitalizmin temelinde bireylerin para kazanma ve buna bir temel olmak üzere para kazanmayı isteme içgüdülerine sahip olması bulunmaktadır(Keynes,1963:319). Bu tanıma göre ekonomi; sosyal, politik ve kültürel çerçeveden ayrılmıştır ve bireyin maddi çıkar maksimizasyonu amacına yönelik oldukları düşünülen davranışlarına dayanan bir özerkliğe sahiptir(Buğra,2013:14). Keynes ayrıca, kapitalizmin mutlak olarak dinsiz olduğunu, içsel bütünlüğünün ve toplumsal ruhunun olmadığını ve genellikle "sahip olanlar" ve "elde etmeye çalışanlar" topluluğundan ibaret olduğunu vurgular(Keynes,1963:15). Bu görüş iş insanlarının sosyal kaygılardan arınarak, toplumsal bilincin ötesinde kapitalist normlarla hareket etmesini doğal bir sonuç haline getirir.

Ancak Buğra'ya göre Türkiye'de iş insanlarının kendilerine bakış biçimlerinin en çarpıcı yönlerinden biri, maddi kazanç amacıyla girilen faaliyetlerin meşruiyetine ilişkin güvensizlikleridir(Buğra,2013:15). Türkiye'de iş insanlarının genel olarak başarıları ile gurur duymak yerine, zenginleşme sürecinde yaptıkları toplumsal katkıya vurgu yapmayı tercih ettikleri gözlenmektedir. İş başarısı her şeyden önce devlet ile olan ilişkilere göre belirlenir. Devlet müdahalesinin olmadığı piyasa koşullarında ekonomik başarının sağlanmasından şüphe duydukları gibi, liberal değerler sisteminin sosyal doku üzerinde yapabileceği etkiler konusunda da şüphelidirler(Buğra,2013:17). Yani Türk iş insanları kendilerini güvende hissetmek için toplumsal ve ideolojik mekanizmaların varlığının gerekli olduğuna inanırlar. Bu da Türkiye'de ekonomik seçkin sınıfın uzun süre sosyal konumunu algılayamamasına neden olmuştur(Türk,2009:5).

1950'li yılların sonuna gelindiğinde ekonomik seçkinler, statülerinin devamını iktidara yakın olmaya o kadar bağdaştırmıştır ki, hükümetle ters düşmekten kaçınmaya hatta muhalefet ile samimi görünmekten çekinmeye başlamışlardır(Buğra,2013:189). Örneğin 1960 yılında CHP'li bir heyet İstanbul Ticaret Odası'nı ekonomik meseleleri değerlendirmek üzere ziyaret etmek istemiş, ancak Oda bu talebi geri çevirmiştir

* Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ercanarda@hotmail.com

** Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, bilgercan@gmail.com

(Cumhuriyet Gazetesi, 22 Mart 1960). Ancak 1960 ile 1980 arasında üç askeri darbe, iki darbe girişimi, iki reform hükümeti, sekiz kısa süreli koalisyon hükümeti, çeşitli bakanlık krizleri ve tırmanan şiddet olayları, iş çevrelerinin hükümete bağlılığını ve güveni azaltmıştır (Buğra,2013:190). Süreç içinde 1980'li yıllara gelindiğinde iş dünyası ekonomik ve siyasal anlamda bir güç kaynağı oluşturmayı başarmıştır (Zencirkıran,1998:339).

1960'larda başlayan bu süreç aynı zamanda ekonomik alanda her şeyin devletten beklenmesi geleneğinin de son bulmasına yol açmıştır. Birçok sivil ekonomik örgütlenme ortaya çıkmaya başlamıştır. Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferans Heyeti, Sanayi Birliği ve TÜSİAD bunlara örnek olarak verilebilir. TÜSİAD eski Yüksek İstişare Kurulu Başkanı Bülent Eczacıbaşı, 2006 yılında Eylem Türk ile yaptığı bir söyleşide "TÜSİAD 1971 yılında kurulduğunda, henüz gelişkin bir özel sanayi kesimimiz yoktu. Ekonomide, özellikle temel sanayi girdilerinin üretiminde kamu kesiminin büyük ağırlığı vardı. Ayrıca, uygulanmakta olan ithal ikamesi politikası nedeniyle, özel kesimin hemen her türlü girişimi ve ekonomik kararı kamu iznine bağlıydı" diyerek dönemin koşullarını aktarmıştır (Türk, 2009: 7).

Ekonomik kesimin görüşlerini TÜSİAD kurulana kadar katılımı yasal zorunluluk altında olan TOBB savunmaktadır. Odalar, Borsalar ve Birlik hakkındaki 5590 sayılı Kanun 8 Mart 1950 tarihinde hazırlanmış, 15 Mart 1950 tarihinde 7457 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasalar gereği ticaret siciline kaydolun her şirket faaliyet konusuna göre kendi bölgesindeki ticaret veya sanayi odası ya da borsaya üye olmak zorundadır. Odalar ve borsalar da yine kanuni zorunluluk gereği TOBB çatısı altında toplanır. Bu açıdan TOBB ve onun taşradaki uzantıları yarı resmi kuruluş özelliği taşımaktadır. Bir oda veya borsada, küçük bir imalatçı ile büyük bir sanayi kuruluşu aynı seviyede temsil hakkına sahiptir. Ayrıca bu yapılanma Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nun vesayetinde bulunduğu için, siyasi bağımsızlıkları yoktur. Eczacıbaşı'na göre bu örgüt; teşvik, tahsis ve izin konularındaki yetkileri nedeniyle sıklıkla siyasi parti politikalarına alet olmaktadır (Türk,2009:8). Bu ortam ise Türkiye'de uzun yıllar ekonomik sınıfı tek başına temsil edecek olan TÜSİAD'ın kurulmasına yol açmıştır.

1. Bağımsız Ekonomik Seçkinler Kurumu Olarak TÜSİAD'ın Kuruluşu

TÜSİAD 2 Ağustos 1971 tarihinde ülkenin önde gelen 12 iş insanının¹ girişimi sonucunda kurulmuş bir ekonomik örgütlenmedir. Derneğin kurucuları, kuruluş protokolünde derneğin amacını şu şekilde ortaya koymuştur:

"Anayasamızın öngördüğü karma ekonomi prensiplerine ve Atatürk ilkelerine uygun olarak, sanayi ve hizmet alanlarında çalışan meslek, bilim ve işadamlarının bilgi, tecrübe ve faaliyetlerini ahenkleştirerek değerlendirmek suretiyle, Türkiye'nin demokratik ve planlı yollarla kalkınmasına ve Batı uygarlık seviyesine çıkarılmasına yardımcı olmak amacıyla kurulan Türk Sanayicileri ve İşadamları Birliği'nin devamlılığını sağlamak ve görevlerini yürütmek üzere lüzumlu mali yardımları, mutabık kalınacak esaslar dâhilinde, müştereken yapacağımızı taahhüt ederiz." (<http://www.tusiad.org/tusiad/kurucular-protokolu/>)

Kurucular protokolünde belirtilen karma ekonomi prensiplerine geçilmesi TÜSİAD'ın kurulmasının önünü açan başlıca etken olmuştur. Kapalı ekonomi ve sonrasında uygulanan ithal ikameci politikalar iş insanlarının zenginleşmesini sağlamıştır. İş insanları zenginleşme süreçlerini tamamlamakta iken, temsil edilme konusunda ciddi sıkıntılar yaşamakta ve TOBB dışında örgütlenme arayışlarına başlamaktadırlar. Çünkü TOBB zorunlu üyelik ve eşit oy sistemi ile çalışmaktadır. Bu yapı birliğin büyük sanayici ve iş insanlarını temsil etmesini engellemektedir. Örneğin bir ilde bir beyaz eşya üreticisi ve seksen soba imalatçısı aynı komitede temsil edildiğinde, doğal olarak tüm seçim sonuçları soba imalatçıları lehine sonuçlanmaktadır (Berker ve Güngör,2009:89). Daha önceki bölümlerde açıklandığı üzere 1970'lere kadar batıdan farklı olarak kimlik oluşturma sürecini tamamlayamayan ve zenginleşmelerini açıklanması gereken bir durum gibi algılayan Türk iş insanları, 1970'li yıllardan itibaren TOBB'un tamamen Anadolu'nun küçük iş çevrelerinin politikaları doğrultusunda işlemeden rahatsızlık duymuş ve yeni bir çatı oluşturma arayışlarına başlamışlardır.

1.1. Yeni Örgütlenme Arayışları

1968 yılında Fransa'da öğrenciler Napolyon dönemine dayanan yüksek öğrenim yasalarına karşı bir mücadele başlatmış ve Vietnam Savaşı başta olmak üzere birçok siyasi konuda görüş bildirmeye başlamıştır (Hür,2013:1). Avrupa'da bu dönem sol hareketlerin "altın çağı" olarak adlandırılmış ve sosyal devlet politikaları hız kazanmıştır. Türkiye'de bu gelişmelerden etkilenmiş ve sendikal hareketlerin güç kazanması sonucunda işçi haklarında artışa gidilmesi yönünde baskı artmaya başlamıştır. 1971 yılında ithal ikameci politikalar sonucu güçlenen iş çevreleri ise ortaya çıkan işçi hareketlerinden rahatsız olmuşlardır. Selçuk

¹Koç Holding A.Ş. adına Vehbi Koç, Eczacıbaşı Holding A.Ş. adına Nejat Eczacıbaşı, Hacı Ömer Holding A.Ş. adına Sakıp Sabancı, Yaşar Holding A.Ş. adına Selçuk Yaşar, Metaş A.Ş. adına Raşit Özsaruhan, Güney Sanayi A.Ş. adına Ahmet Sapmaz, Tekfen A.Ş. adına Feyyaz Berker, Otomobilcilik A.Ş. adına Melih Ozakat, Çanakkale Seramik A.Ş. adına İbrahim Bodur, Elektrometal San. A.Ş. adına Hikmet Erenyol, Altınyıldız Mensucat A.Ş. adına Osman Boyner ve Elyaflı Çimento San. A.Ş. adına Muzaffer Gazioğlu

Yaşar'ın, Vehbi Koç'a " Organize olmayı başaramaz isek, işçi hareketleri karşısında ayakta kalamayız" demesi üzerine TÜSİAD serüveni başlamıştır (Buğra,2013:247-262).

Dışarıda yaşanan sosyal gelişmelerin Türkiye'ye etkilerinin olduğu bu dönemde içeride hükümetin uydusu olmaktan öteye geçemeyen TOBB'un sisteminden rahatsız olan ve karma ekonominin avantajlarını kullanmak isteyen iş çevreleri, TOBB ve hükümet ile ilişkilerini zedeledikten yeni bir platform oluşturma arayışı içine girmişlerdir. Bu arayış içerisinde öne çıkan ilk isim ise kendisini sosyalist olarak tanımlayan Eskişehir Sanayi Odası başkanı Mümtaz Zeytinoğlu olmuştur (Hürriyet Gazetesi, 24.10.1999). Zeytinoğlu gayri resmi bir "Sanayi Odaları Birlikteliği" fikri ortaya koymuştur. Bu fikir sonucunda Adana Sanayi Odası başkanı Sakıp Sabancı ve İstanbul Sanayi Odası başkanı Ertuğrul Soysal, TOBB bünyesinden ayrılmadan bu gayri resmi birlikteliği yürütmeyi başarmışlardır (Berker & Uras, 2009: 90). Bir yandan ülke içinde gayri resmi şekilde yeni örgütlenme arayışları sürerken bir yandan da ülke dışındaki benzer yapılar incelenerek bir model oluşturulmaya çalışılmıştır. Feyyaz Berker o döneme ilişkin anılarını Milliyet Gazetesi yazarı Abdi İpekçi ile yaptığı bir söyleşide şu şekilde dile getirmiştir

"Derneğimizin Ticaret ve Sanayi Odaları, Odalar Birliği, Borsalar Birliği gibi kuruluşların fonksiyonlarını yapması söz konusu edilemez. Bu teşekküllere üyelik mecburidir. Derneğimiz ise arzu eden sanayici ve işadamlarının iştiraki ile Cemiyetler Kanunu'na göre kurulmuştur. Yani üyelik mecburi değildir. Kalkınmada önemli ilerlemeler kaydeden memleketleri tetkik ettiğimiz zaman, görmekteyiz ki bu kanuni kuruluşların yanında, derneğimize benzeyen kuruluşlar da mevcuttur. Bu gibi kuruluşlar memleketlerinde uzun vadeli hedefleri planlayan, koordine eden yardımcı ve yapıcı kuruluşlar olmakla temayüz etmişlerdir. Ayrıca aktüel, sosyal ve ekonomik problemleri ve bunların çarelerini meslek teşekkülleri ile işbirliği yaparak kamuoyuna, parlamentoya ve hükümete duyurmaktadırlar. Odalar gibi resmi kuruluşların yerine derneğimiz gibi birliklerin, bünyelerinin daha süratli ve pratik çalışmalar yapmaya uygun olduğu görülmüştür. Diğer memleketlerdeki bu kuruluşların tüzüklerini getirttik ve tetkik ettik. Bunların bazı başkanları ile de görüştük." (İpekçi, 1971:7)

Berker, TÜSİAD'a giden yolda örnek olarak ele alınan kuruluşlara ise TÜSİAD bünyesinde yayınlanan "Fikir Üreten Fabrika" kitabında yer vermiştir. TÜSİAD'ın ana modelini ABD'de kurulu "The Conference Board" oluşturmuştur. ABD kökenli bu örneğe dayanılarak TÜSİAD'dan önce kurulan "Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferansı Heyeti" TÜSİAD kurucularına cesaret vermiştir (Berker ve Uras, 2009:95). 1961 yılında kurulan Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferansı Heyeti 1960'ların siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmelerinin şekillendirdiği bir stratejik bağlam içinde, karar alıcılar üzerinde doğrudan etkisi olan çalışmalar yaparak, bir düşünce kuruluşu olmanın ötesinde dönemin iktidar bloğu içindeki tartışmalarda etkin bir rol oynamıştır (Demir ve Kömürcü, 2014:34).

TÜSİAD'ın kuruluşunda etkin bir rol üstlenen Nejat Eczacıbaşı önderliğinde kurulan konferans heyeti 1966 yılından itibaren dernek olarak örgütlenmiştir (Resmi Gazete - 22.6.1966). "Kamu yararına hizmet" etme iddiasındaki bu derneğin kurucu üyeleri: Nejat Eczacıbaşı, Behçet Osmanağaoğlu, Şeci Edin, Vakur Versan, Nuri Eren, Robert W. Kerwin, Nezih Neyzi'dir (Berker ve Uras, 2009:96).

Dernek amacını, "ekonomik ve sosyal alanlarda bilimsel araştırmalar yapmak, konferanslar ve seminerler düzenlemek, bu konularla ilgili yayınlar yaparak ekonomik ve sosyal sorunların açıkça ve serbest olarak tartışılabilmesi için bir forum yaratmak" olarak tanımlar (Tüzük,1975:5). Bu amacını gerçekleştirmek için yürüttüğü faaliyetleri ise şöyle tarif eder:

"Teorik ve pratik nitelikte çalışmalar yapmak, bilim adamlarından ve uzmanlardan oluşan komisyonlar kurmak, mesleki toplantılar, seminerler, tartışmalı konferanslar ve kongreler düzenlemek ve bu nitelikteki çalışmalara katılmak, amaçlarını gerçekleştirmek üzere yerli ve yabancı benzer kuruluşlarla işbirliği yapmak, olayların yurdun ekonomik ve sosyal hayatındaki etki ve sonuçları üzerinde incelemelerde bulunmak, anket ve sondajlar yapmak ve etütler hazırlamak, çalışmaların sonuçlarını ülkeye ve bilime yararlı hale getirmek üzere uygun araçlarla yaymak, bilimsel araştırmaları teşvik için kurumlara ve kişilere yardımlarda bulunmak" (Tüzük, 1975:5-6).

TÜSİAD 'da temel yapılanmasını bu heyet üzerinden gerçekleştirmekte ve evrensel değerleri Dernek tüzüğünde kuruluş amacı olarak göstermektedir. Ancak derneğin yaptığı bu betimlemeye karşın, basında ve bazı çevrelerde derneğin iş insanlarının çıkarlarını savunmaya yönelik bir çıkar gurubu olduğu, bir sivil toplum örgütü olmadığı yönündeki iddialara, Berker verdiği röportajda şu şekilde yanıt vermiştir:

" Böyle bir baskı telakkisini kesinlikle kabul etmiyoruz. Bu soruyu iki şekilde cevaplamak istiyorum. Biri basın olarak diğeri de hükümet ve parlamento şeklinde anladım. İlk önce basın hususundaki görüşlerimizi açıklamak icap ederse, her sektörde olduğu gibi, biz de hür teşebbüse karşı yapılan haksız hücumlarla elbette mücadele etmeye

kararlıyız. Ancak bu demek değildir ki, kendi içimizde bizi küçük düşüren şahıs ve müesseseleri de savunacağız. Hatırlarsanız amaç ve görüşlerimizi kamuoyuna açıklarken, basın ile ilgili görüşlerimizi şu şekilde belirtmiştik: Basın özgürlüğüne ve yapıcı tenkitlere inancımız ve saygımız tamdır. Ancak insan şeref ve haysiyetine tecavüz eden, haberleri maksatlı olarak değiştiren, yasalara karşı gelmeyi teşvik eden ve kendi Basın Ahlak Yasası'na uymayan bir anlayış ve tutumun yanında olmayacağız. Takdir edersiniz ki basında yanlış çıkan bir haber tezip ve açıklamalarla maalesef hiçbir zaman tamir edilemez. Basın özgürlüğü, diğer özgürlükler kadar kutsaldır. Bundan hiçbir şüphemiz yoktur. Fakat bir özgürlüğün diğerini ortadan kaldırmak için kalkan yapılamayacağı her Türk vatandaşının kafasında ve vicdanında yerleşmiştir. Özetlersek, derneğimiz bir reklam bürosu değildir. Ancak kanaatimce bu ilkelere inanan ve basına reklam veren bütün özel ve kamun sektörü müesseseleri bu şuur ve bilinci kendileri en iyi şekilde kıymetlendirebilecek durumdadır. Hükümet ve Parlamento kısmında ise; hür teşebbüsün çıkarlarının toplum çıkarlarının yanında olması lazımdır. Haksız kazanç ve çıkarların düzeltilmesini hepimiz tasvip ederiz. Eğer hür teşebbüsün memleket menfaatlerini önde tutan bir anlayışla yurdumuzun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına daha yararlı olmak için bilimsel araştırmalara ve gerçekçi tecrübe ve bilgilere dayanan inançlarını ortaya koymasını ve bunları savunmasını bir baskı olarak nitelendirmek mümkünse, evet. Fakat bunu biz bu anlayış içinde yapabildiğimiz müddetçe bu şekilde bir baskı grubu olmaya hak kazanabiliriz. Ancak bunun dışındaki davranışlar bir menfaat davranışı olur. Gayet tabii de onun manası da başkadır. Kuruluşumuz, politik davranışların dışında kalmaya azimlidir." (Milliyet gazetesi, 23 Ağustos 1971)

Gürpınar'a göre, kendilerini bir "think-tank" kurumu, "araştırma birimi", "gönüllü mesleki teşkilat", "sivil toplum örgütü" olarak adlandıran dernek, artık sadece çıkarları doğrultusunda kâr peşinde koşan bir örgüt olmaktan çok sivil toplum kuruluşları ile bağlantılı olma anlamında baskı grubuna doğru evrilmiştir (Gürpınar, 2006:239). İç politika alanında söylemleri dikkatle takip edilen derneğin, açıklamaları ve yayınları basında geniş bir yer bulmakta ve hükümetleri zor duruma düşürebilmektedir. Burada derneğin üyelerinin aynı zamanda medya şirketlerine de sahip olmasının etkisi göz ardı edilemez. Ancak dış politika konusunda derneğin öncelikli hedefi kamuoyu değil, hükümet üyeleridir. Dernek hazırladığı raporlar ile hükümet politikalarına yön vermeye çalışmaktadır. Bu noktada TÜSİAD'ın önerdiği çözümlerin hükümetler tarafından tam olarak benimsenip uygulandığını iddia etmek de doğru olmayacaktır (Cicioğlu, 2013:165).Yurt dışı gezilerde sağlandığı söylenen destek her ne kadar AB üyeliği umutları taşıyan Türkiye açısından Kopenhag Zirvesi'nde sonuçsuz kalsa da bir baskı grubu olarak TÜSİAD'ın, Türkiye'de önemli bir etki kapasitesi olduğu söylenebilir. Özellikle, hükümet dışı aktörler yelpazesinde incelendiğinde, üyelerinin ülke içerisindeki popüler konumu ve sahip olunan maddi varlıklar göz önüne alındığında, ülkenin önde gelen kuruluşlarından biri olduğu söylenebilir (Gürpınar, 2006:250).

1.2. TÜSİAD'ın Yapısı

TÜSİAD gerek yönetim özellikleri, gerekse ekonomik yapısı olarak Türkiye'de sivil toplum örgütleri arasında farklı bir konuma sahiptir. Bunun temel nedeni geniş bir ilgi alanına ve bu ilgi alanını yönetebilecek ekonomik büyüklüğe sahip olmasıdır. Yapılanması bakımında elitist bir örgüt oluşturan TÜSİAD, tüzüğünün yapısı itibarı ile karakteristik yapılanmasını seneler içerisinde korumaya devam etmiştir. İç ve dış politikada etkin bir rol üstlenen derneğe bu olanağı sağlayan karakteristik özelliklerine ve ekonomik yapısına bakmakta fayda vardır.

1.2.1. Karakteristik Özellikleri

1971 yılında kurulmasının ardından verdiği gazete ilanları ile üye sayısını hızla arttırmaya başlayan TÜSİAD 600 üyesi ile sektörde yaklaşık 3500 adet üreticiyi temsil etmeye başlamıştır.²Dernek üyelerinin şirket profili incelendiğinde, 1970'li yıllarda kurulan 150 firmanın çoğunluğu teşkil ettiği görülür. 94 adet firma 1980'lerde, 87 firma 1960'larda 49 firma ise 1950'lerde kurulmuştur. 1950 öncesi kurulmuş firma sayısı ise 22'dir (Buğra,1997:87). Buda bize derneğin genç sermayedarlar tarafından kurulduğunu göstermektedir.

Dernek amaçlarını tüzüğünde şu şekilde ortaya koymuştur:

TÜSİAD, insan hakları evrensel ilkelerinin, düşünce, inanç ve girişim özgürlüklerinin, laik hukuk devletinin, katılımcı demokrasi anlayışının, liberal ekonominin, rekabetçi piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarının ve sürdürülebilir çevre dengesinin benimsendiği bir toplumsal düzenin oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamayı amaçlar.

² TÜSİAD - Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu, Koç Üniversitesi-TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu, Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu, TUSIAD/TCCI Avrupa Ekonomik Entegrasyonu Kürsüsü ile ilgili detaylı bilgilere <http://www.tusiad.org.tr/tusiad/tusiad-universite-kurumsal-isbirligi-forumlari/> adresinden ulaşılabilir.

TÜSİAD, Atatürk'ün öngördüğü hedef ve ilkeler doğrultusunda, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyini yakalama ve aşma anlayışı içinde, kadın-erkek eşitliğini siyaset, ekonomi ve eğitim açısından gözeten iş insanlarının toplumun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancıyla, yukarıda sunulan ana gayenin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla çalışmalar gerçekleştirir. TÜSİAD, kamu yararına çalışan Türk iş dünyasının temsil örgütü olarak, girişimcilerin evrensel iş ahlakı ilkelerine uygun faaliyet göstermesi yönünde çaba sarf eder; küreselleşme sürecinde Türk rekabet gücünün ve toplumsal refahın, istihdamın, verimliliğin, yenilikçilik kapasitesinin ve eğitimin kapsam ve kalitesinin sürekli artırılması yoluyla yükseltilmesini esas alır. TÜSİAD, toplumsal barış ve uzlaşmanın sürdürüldüğü bir ortamda, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasında bölgesel ve sektörel potansiyelleri en iyi şekilde değerlendirerek ulusal ekonomik politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur. Türkiye'nin küresel rekabet düzeyinde tanıtımına katkıda bulunur, Avrupa Birliği (AB) üyeliği sürecini desteklemek üzere uluslararası siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişki, iletişim, temsil ve işbirliği ağlarının geliştirilmesi için çalışmalar yapar. Uluslararası entegrasyonu ve etkileşimi, bölgesel ve yerel gelişmeyi hızlandırmak için araştırma yapar, görüş oluşturur, projeler geliştirir ve bu kapsamda etkinlikler düzenler. TÜSİAD, Türk iş dünyası adına, bu çerçevede oluşan görüş ve önerilerini Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM), hükümete, diğer devletlere, uluslararası kuruluşlara ve kamuoyuna doğrudan ya da dolaylı olarak basın ve diğer araçlar aracılığı ile ileterek, yukarıdaki amaçlar doğrultusunda düşünce ve hareket birliği oluşturmayı hedefler.(TÜSİAD Tüzük, 1975:2)

Derneğin bu amaçlara ulaşmaktaki ana faaliyet alanı girişimciliği desteklemek, politik konularda kamuoyunu bilgilendirici görüşler belirtmek ve eğitim alanında işbirliği yapmaktır. Dernek tüzüğünde amaçları yerine getirecek her tür faaliyet, TÜSİAD faaliyet alanı içindedir denildikten sonra bu faaliyetler şu şekilde sıralanmıştır:

“1. Türkiye iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesi; istihdam, çalışma hayatı koşulları, eğitim, çevre koruma ve sosyal güvenlik alanlarında iş dünyasında düşünce ve hareket birliğinin sağlanması yönünde çalışmalar yapar.

2. Verimlilik artışı sağlayan politikaların sürekli gözden geçirilmesi suretiyle, rekabet artışına dayalı istikrarlı büyümenin sağlanması yönünde çalışmalar yapar.

3. Ekonomik faaliyetin kayıtlı ve kurallı ancak düzenlemelerden mümkün olduğunca arındırılmış rekabetçi bir yapıda oluşmasını yönünde çalışmalar yapar.

4. Dışa açık ve rekabetçi bir ekonominin oluşturulması amacıyla dış ticaretin artırılması, ürün ve pazarın çeşitlenmesi ve uluslararası yatırımların artırılması yönünde çalışmalar yapar.

5. Türkiye'nin AB'ye üyeliği sağlayacak politikaların geliştirilmesine katkı sağlar, bu yönde gerekli ulusal ve uluslararası kurumlar ile düzenli kurumsal nitelikli temaslarda bulunur, iletişim sağlar; sürece yönelik iş dünyasının görüş ve önerilerini hazırlar ve sunar.

6. Ulusal düzeyde ortak ilkeler doğrultusunda çalışan sanayici ve işadamları dernekleri ile iletişim kurar; stratejik işbirliği yapar; gerektiğinde federasyonlara ve diğer üst örgütlere katılır.

7. Türk iş dünyasının, yabancı ülkelerde, uluslararası entegrasyonlarda ve platformlarda etkili olarak temsil edilmesinin sağlanması yönünde çalışmalar yapar ve gerektiğinde Türkiye dışında uluslararası temsilcilikler açar, yurt dışında bulunan kuruluşlara üye olur.

8. Yerli ve yabancı özel ve resmi kuruluşlar, üniversiteler, ticaret ve sanayi odaları, borsalar, mesleki kuruluşlar, vakıf, dernek, birlik ve benzeri kuruluşlar ile işbirliği yapabilir, Platformlar oluşturabilir. Amaçlarına yönelik alanlarda ulusal ve uluslararası projelerin paydaşı, tarafı veya katılımcısı olabilir.

9. Dernek amacını gerçekleştirmek için, üyelerinin katıldığı çalışma komisyonları ve davet edilen uzmanların katıldığı çalışma grupları oluşturur. Komisyon ve çalışma grubu faaliyetlerinin sekretaryasını, bünyesinde istihdam ettiği uzman kadro ile yürütür.

10. Türk iş dünyasını temsilen ulusal ve uluslararası politika belirleme ve karar alma süreçlerine doğrudan katılım sağlar veya görüşlerini etkili bir biçimde aktarır. Bu çerçevede oluşturulan görüş, belge, rapor ve benzeri unsurları doğrudan kamuoyuna, TBMM'ye, Hükümete, kamu kurum ve kuruluşlarına aktarmak ve iletişimde bulunmak amacıyla, her türlü yazılı ve görsel iletişim aracını kullanır. Toplantılar, seminerler, kongreler, konferanslar düzenler.

11. TÜSİAD'ın Yönetim Kurulu kararları çerçevesinde çalışan komisyon ve çalışma gruplarının, oluşturduğu görüşler, düzenlediği etkinlikler ve yayınladığı raporların ülkenin

genel siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm üretmek amacı ile gerçekleştirildiği noktasından hareketle, bu faaliyetlerin geniş bir kamuoyu tarafından bilinmesi ve faydalanılması için yurtiçi ve yurtdışı tanıtım çalışmaları yapar.

12. TÜSİAD amacına uygun faaliyetlerle ilgili olarak Yönetim Kurulu kararı ile ipotek de dahil olmak üzere gayrimenkuller üzerinde her nevi şahsi, ayni, irtifak, kira, şufa gibi haklar iktisap, tesis, terkin ve fek edebilir. Elde edeceği kazancı üyeleri arasında paylaştırmamak, sadece kendi amacı doğrultusunda kullanmak kaydıyla Derneğe gelir kaydedebilir; iktisadi işletmeler kurabilir.

13. Dernek amacını gerçekleştirmek üzere, gerektiğinde vakıf kurar; yardım ve bağış alır, verir; koşullu ve koşulsuz vasiyetleri kabul edebilir." (TÜSİAD Tüzük,1975: 3)

Gönüllü üyelik sistemi ile işleyen derneğin gelirini ise üye aidatları oluşturmaktadır(Gülfidan, 1993:25). Derneğe üye olabilmek için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak ya da Türk vatandaşlarında aranan şartlarla birlikte Türkiye'de ikamet etme hakkına sahip olmak gerekmektedir. 18 yaşını geçmiş, fiil ehliyetine sahip gerçek ve tüzel kişiler en az iki üyenin önerisi ile üyeliğe aday olurlar ve Yönetim Kurulu çoğunluk kararı ile 30 gün içinde karar verir(TÜSİAD Tüzük,1975:5). Üyelerin bu vasıfların dışında tüzük ekinde yer alan serbest ticaret ve evrensel iş ahlakı kurallarını tanımlayan "İş Ahlakı İlkelerine" uymayı taahhüt etmeleri gerekir(TÜSİAD Tüzük, 1975:28). TÜSİAD kamuoyu tarafından yaygın bir şekilde "zenginler kulübü" olarak adlandırılmasına karşın, tüzüğünde adayın ekonomik ölçeği ve mutlak servetinin, üyelik için aranan kriterler içerisinde belirleyici unsur olarak ele alınmadığı görülmektedir (Vorhoff, 2001:317). Ancak derneğe üye olmak için iki üyenin referans olması koşulu derneğin elit yapısının devamlılığını sağlamaktadır.

Üyelik ile ilgili Yönetim Kurulu'na güç veren tüzük, dernek üye profilinin korunması için üyelikten çıkartma ile ilgili de düzenlemeler getirmiştir. Tüzüğün 7. maddesi uyarınca;

a. Kanunda ve Tüzükte aranan şartları yitirenler üyelik haklarını kaybederler.

b. Aidat ve/veya katılma paylarını ödemeyen üyeler olağan genel kurula kabul edilmezler ve takiben üyelik haklarını kaybederler. Yönetim Kurulu bu durumlarda kararını alır ve üyeye tebliğ eder.

c. Derneğin tüzüğüne ve iş ahlakı ilkelerine, çalışmaları, tutum ve davranışları ile aykırı hareket edenler veya bu davranışları ile dernek onurunu zedeleyeceği kaygısı uyandıranlar hakkında Yönetim Kurulu, üyenin durumunu, incelenmesi için nedenleri ile birlikte yazılı olarak Haysiyet Divanına gönderir. Haysiyet Divanı üyenin durumunu araştırır. Gerek görür ise üyenin savunmasını ister ve üye durumu ile ilgili raporunu Yönetim Kuruluna sunar. Yönetim Kurulu üyenin çıkarılmasına karar verirse, bu karar Yönetim Kurulu tarafından üyeye tebliğ edilir (TÜSİAD Tüzük Madde 7).

Derneğin üyelik kabulü ve üyelikten ayrılma alanında merkezi bir otorite kurmaya çalıştığı görülmektedir. Aynı merkezileşme isteği derneğin organizasyon yapısında da görülmektedir.

Dernek; Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Yüksek İstişare Konseyi, Denetleme Kurulu, Haysiyet Divanı, Yürütme Komitesi ve Genel Sekreterlik 'ten oluşmaktadır(TÜSİAD Tüzük,1975:9). Derneğin etkili organları Yönetim Kurulu ve Yüksek İstişare Konseyi'dir. Ayrıca derneğin faaliyetlerini yürütmek için kurduğu komisyonlar mevcuttur ve bu komisyonların başında da Yönetim Kurulu üyeleri bulunmaktadır.

Genel kurul tüm üyelerin eşit oy hakkı ile katılımı sonucunda;

"a. Tüzükte seçme görevi Genel Kurula verilen Dernek organlarının seçilmesi,

b. Dernek Tüzüğünün değiştirilmesi,

c. Yönetim ve Denetim Kurulları raporlarının görüşülmesi, Yönetim Kurulunun ibra edilmesi,

d. Yönetim Kurulunca hazırlanan bütçenin görüşülüp aynen veya değiştirilerek kabul edilmesi,

e. Derneğe gerekli taşınmaz malların satın alınması veya mevcut taşınmaz malların satılması hususunda Yönetim Kuruluna yetki verilmesi,

f. Derneğin federasyonlara katılması veya ayrılması ve bu hususlarda Yönetim Kuruluna yetki verilmesi,

g. Derneğin uluslararası faaliyette bulunması, yurt dışındaki dernek veya teşekküllere üye olarak katılması yahut ayrılması,

h. Üyelikten çıkarma ve üyeliğin askıya alınması kararlarına karşı yapılan itirazların karara bağlanması.

i. Derneğin feshedilmesi görevlerini icra eder" (TÜSİAD Tüzük,1975:11)

Ancak Buğra'ya göre dernek kararlarını ve görüşlerini tabana yansıtmak çok yanlış olur. Zaten göz ardı edilmemesi gereken şey TÜSİAD'ın pek demokratik bir yapıya sahip olmadığı ve en önemli kararların

Yüksek İstişare Konseyi ve Yönetim Kurulu tarafından alındığıdır. Bu kararların alınmasında dernek dışından uzmanların, en az dernek üyeleri kadar etkili olabilmektedir (Buğra, 2013:342). Zira tüzük derneğin en üst danışma organını düzenlerken "Yüksek İstişare Konseyi toplantılarına gündemin özelliğine göre, Yasama, Yürütme, Yargı organlarının temsilcileri, sivil toplum örgütleri, kamu tüzel kişiliğini haiz meslek örgütleri ve bunların üst örgütleri, akademik kurumların mensupları ile Konsey üyesi olmayan dernek üyeleri görüş alışverişinde bulunulmak üzere Konsey Başkanlığınca davet edilebilirler" diyerek dernek dışı uzmanların görüşlerinin alınmasına olanak kılmıştır(TÜSİAD Tüzük,1975:12). Buradan çıkarılabilecek anlam, TÜSİAD'a atfedilen görüş ve tavırların çoğunun, ne Türk iş insanlarının çoğunluğunun, hatta ne de bu derneğe üye olan özel sektör temsilcilerinin görüş ve tavırlarını yansıtmadığıdır (Buğra,2013: 343).Bu yaklaşımın sahipleri, belirli bir kesimin çıkarlarını temsil etmekten çok, bir sınıf misyonuyla ortaya çıkan bir avuç işadamdır. Bu durumda, bunların bakış açılarıyla, değil başka derneklerden işadamlarının, kendi üye tabanlarının bakış açısı arasında bile tam bir çakışmaya rastlanmayışı doğal bir sonuçtur. Nitekim, çok yakın bir zamana kadar diğer girişimci derneklerinin çoğunun, TÜSİAD'ı kendi sosyal konumları açısından bir tehdit gibi gördükleri ve onun eleştirel tavrının hükümeti bütün özel sektöre karşı olumsuz bir tavır almaya itebileceğini düşündükleri söylenebilir (Buğra, 2013:343).

Derneğin Yönetim Kurulu ise iki yıllık bir süre için gizli oylama yöntemi ile Genel Kurul tarafından seçilir. Yönetim Kurulu on iki asil ve on iki yedek üyeden oluşur. Yönetim Kurulu seçilmesinin ardından kendi arasından açık oylama ile bir başkan üç başkan yardımcısı ve bir sayman üye seçer(TÜSİAD Tüzük ,1975:13).

TÜSİAD Başkanları genellikle politik görüşleri aktaran kişiler olduğundan, hükümetle sıklıkla karşı karşıya gelmektedir. Son dönemde derneğin Başkan krizi yaşaması bunun göstergesidir. TÜSİAD tarihinde ilk kez bir Başkan süresi dolmadan istifa etmiş, yerine görevi devralan Başkan Yardımcısı ise altı ay sonra göreve devam etmeme kararı almıştır (http://www.borsagundem.com/siyaset-ekonomi-gundemi/tusiad_da-yonetime-girme-sarti-baskanlik-650381.htm). AKP döneminde yaşanan TÜSİAD'ı düşman ilan etme politikası, ekonomik çıkarları gereği hükümetle bağlantısı olan iş insanlarını bu görevden uzaklaştırmaktadır. Erdoğan, gerek Başbakanlık gerekse Cumhurbaşkanlığı döneminde TÜSİAD'ın görüşlerini sert bir dille eleştirmiştir. Cumhurbaşkanı katıldığı bir toplantıda "Açık söylüyorum içeride ve dışarıda birileri "sadece biz kazanalım millete ne olursa olsun" dediler. Yüksek faizle "kazanalım" dediler. Ucuz kamu kredileriyle, kamu kaynakları ve teşvikleriyle 'sadece biz kazanalım' dediler Anadolu'da palazlanan yatırımlardan dahi rahatsızlık duydular. Bunların da önünü kesmeye çalıştılar" diyerek TÜSİAD'ı hedef olarak göstermiştir (Hacaloğlu, 2014). Dernek buna karşılık Yönetim Kuruluna girecek herkesin Başkanlık için her an hazır olmasını şart koşmaya karar vermiştir. Ayrıca 2015 yılında Başkanlık görevini bir firmanın patronu yerine profesyonel bir isim olan Cansen Başaran Symes üstlenmiştir. TÜSİAD'ın bugün 600 üyesi olduğu ve bu üyelerin çoğunun profesyonel kadrolar tarafından yönetildiği göz önüne alındığında, derneğin artık patronlardan ziyade profesyonellerce yönetilmesi normal karşılanmaktadır. Ancak Türkiye'nin dış ticaret hacminin önemli bir kısmını yöneten dernek üyesi patronların, hükümet ile ilişkileri ne düzeyde olursa olsun gerek iç, gerekse dış politika konularında çıkarları doğrultusunda görüş üretmeleri kaçınılmazdır.

Bu nedenle derneğin kuruluşundan günümüze dünyada yaşanan ekonomik ve siyasi değişimler ve bu değişimlerin iç politika ile eklemlenmesi sürecinde sürekli olarak gündem oluşturmasına olanak veren ekonomik yapılanmasına bakmakta fayda vardır.

1.2.2. TÜSİAD'ın Ekonomik Etkinliği

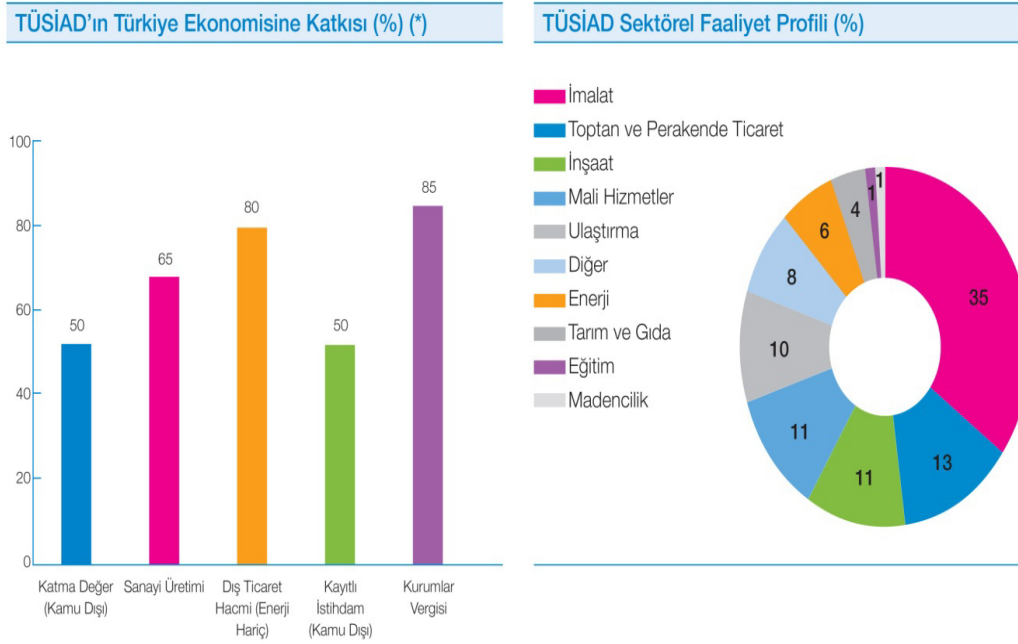
TÜSİAD İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde kurulmuş olan; bankacılık, inşaat, otomotiv, hizmet sektörleri başta olmak üzere tüm üretim ve hizmet alanlarında söz sahibi holdinglerin sözcüsü konumundadır(Özbudun, 2000:132).

Türkiye ekonomisinde kamunun yarattığı katma değer çıkartıldığında kalan değer yaklaşık %50'lik kısmı TÜSİAD üyeleri tarafından üretilmektedir. Enerji ithalatının dışarıda bırakılması durumunda ise Türkiye dış ticaretinin %80'lik kısmı TÜSİAD üye kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir (<http://www.tusiad.org.tr/tusiad/verilerle-tusiad/>).

TÜSİAD Genel Sekreterliği'nin yaptığı hesaplamalara göre Türkiye'nin vergi gelirinin %85'lik kısmı TÜSİAD üyelerince ödenmekte. Ancak bu rakam Kurumlar Vergisi açısından geçerli. Dernek üyeleri Türkiye'de istihdamın %50'sini sağlamakta ve sanayi üretiminin %65'lik kısmına hükmetmektedir. Derneğin Türkiye ekonomisi içindeki bu güçlü konumu, üye şirketlerin uluslararası bağlantıları ile birlikte ele alındığında gerek iç gerekse dış politikada söz sahibi olmasına yol açmaktadır. TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Hürriyet Gazetesine verdiği bir röportajında TÜSİAD'ın ekonomik gücüne vurgu yaparak " TÜSİAD her zaman doğruları söylemiştir. Raporları ortadadır, Türkiye'nin demokratikleşmesi için de çok ciddi çaba göstermiştir. TÜSİAD ile iktidar partisinin sağlam bir iletişim içinde olması Türkiye'nin yararına. TÜSİAD bu ülkedeki sanayi üretiminin, istihdamın çoğunluğunu yapıyor, ödenen vergilerin

yüzde 80'ini ödüyor. İktidarla olan ilişki Türkiye'nin yararınadır. Dolayısıyla el sıkışmamız son derece doğaldır sonunda (<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/27858116.asp>). " demiştir.

Şekil 1: TÜSİAD'ın Ekonomik Yapısı

(*) TÜSİAD Genel Sekreterlik Hesaplamaları

Kaynak: TÜSİAD Genel Sekreterliği, 2014

TÜSİAD kanadında hükümet ekonomik açıdan dernek ile uzlaşmalıdır görüşü ortaya korsa da dönemler içerisinde tarafların karşılıklı bağımlılık olgusunun zorunlu kıldığı uzlaşmadan uzaklaştıkları görülmektedir. Bunun en belirgin örneği İstanbul burjuvazisine karşı Anadolu burjuvazisinin güçlendirilmeye çalışıldığı AKP döneminde görülmektedir. TÜSİAD'ın Cumhurbaşkanı bizim muhatabımız değildir açıklamasına karşın, hükümet G20'de yıllarca ülkeyi temsil eden dernekten bu görevi alarak TOBB'a vermiştir (www.hurriyet.com.tr/ekonomi/27858116.asp).

Ancak bazı dönemlerde hükümetle uzlaşma halinde bazı dönemlerde ise hükümet karşıtı olarak, TÜSİAD'ın her dönem Türk Dış Politikasının gözle görülür etkiler doğuran bir aktörü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle Türk dış politikasının gündemini meşgul eden ve TÜSİAD dönemine denk gelen Kıbrıs Sorunu ve AB üyelik sürecinde TÜSİAD'ın devlet politikalarının yön değiştirmesine yol açan ya da bu politikaları destekleyen görüşlerinin analiz edilmesinde fayda vardır. Bu sayede bu politikaların dünya ekonomisi içinde Türk ekonomik seçkinlerinin çıkarlarının ortaya koyulması sağlanacaktır.

1.2.3. TÜSİAD'ın Kamuoyu Etkinliği

Osmanlı döneminde ortaya çıkmaya başlayan kentsoylu (bürgerliche) toplumu, tarihi boyunca mücadele alanlarına hiç çıkmamıştır (Keyder, 2013 s. 239). Kurtuluş Savaşı sonrasında iktisadi dağılım Ankara hükümeti tarafından sıkı kurallara bağlı kalarak yapılmış ve tek amaç "devleti kurtarmak" olarak belirlenmiştir. 1927 yılında yapılan sanayi sayımı sonuçlarına göre, 65 bin dolayındaki işletmelerin yaklaşık yüzde yetmişlik kısmı en fazla üç kişiden oluşmaktadır. 100 kişiden fazla personel çalıştıran işletmelerin oranı ise yüzde birden azdır (Kepenek, 1983: 1764). Bu da burjuvazinin güçlenmesini engellemiş, hatta güçlenen kesimine fırsatçı yaftası konulmasına yol açmıştır. Kemalist eğitim sistemi de burjuvazinin muhalefeti ile karşı karşıya kalmaksızın kendisini "bitmeyen devleti kurtarma" görevinin doğal adayı olarak gördü ve güçlenmeye çalışan iş insanlarına sonradan görmüş taşralı yaftasını astılar (Aktaran Keyder, 2013:239). Bürokrasinin hâkim olduğu dönemdeki ideolojik çalışma, yukarıdan aşağıya reformculuk ile piyasa liberalizmini destekleyen, geleneksel cemaat bağlarını savunan bir popülizmi karşı karşıya getirmiştir. Demokrat Parti görünüşte devletçilik aleyhtarı olsa da, politikalarında devletçilikten kaçınmamıştır. Hem sağ, hem de sol, ekonominin performansının artması için daha çok dumanı tüten baca ve çelik üretiminin gerektiğini savunuyordu. Bu da bir taraftan işçi sınıfının sayıca artmasına yol açarken diğer taraftan da sanayici kesimin hızla güç kazanmasına olanak sağlamıştır (Keyder, 2013:238). Bu dönemde 14 bin kilometre karayolu inşa edilmiş, elektrik üretimi 3,6 kat artmış, traktör sayısı 24 binden 42

bine çıkmıştır (Başkaya,2004:140). Bu sanayi için bir devrim anlamına gelmekteydi. Üretim alanları henüz keşfedilmemiş geniş coğrafyalara benzemekteydi ve sermaye grupları birbirlerinin alanlarına girmediği için rekabetten uzak bir ortamda güçleniyorlardı(Sönmez,1987:43).

1980'li yıllarda geçmişte sıklıkla fırsatçılıkla suçlanan iş çevreleri, kazançlarından utanmak yerine daha görünür olmayı tercih etmeye başlamıştır. Kitap yazarı, sporda başarılı, halk konserlerinde ön sırada yer alan ve medyada her gün adı geçen daha "insani" iş insanı kimliği oluşturularak, artı değere yapılan sömürünün unutturulması sağlanmıştır.

TÜSİAD' da kuruluş aşamasında, TOBB tarafından temsil edilememesi ve işçi sendikalarının güç kazanması sonucunda ekonomik çıkarlarını korumak için kurulmuş olmasına karşın, ilerleyen dönemlerde toplumsal alanlara yönelmeye başlamıştır. Demokratikleşme raporları ile dernek, sermaye kesiminin sesinin duyulmasına yol açılmış ve kamusal tartışmanın hakim unsuru haline gelen "sivil toplum" kavramlaştırması, çatışmayı basitçe devlet ve devlet dışı dinamikler olarak tasvir etmiştir (Adaklı, 2001:248). Bu sayede dernek çıkar grubu kimliğinin yerine baskı grubu olmaya doğru evrilmiştir (Vorhoff, 2001:319-320). 1981 yılında ise dernek "kamu yararına çalışan dernek" statüsü almaya hak kazanmıştır (<http://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/kamu-yararına-calisan-dernekler.aspx>). Dernek akademisyenler ve uzmanlar aracılığı ile ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlarda yayınlar yapmaktadır³. Yayınlarla kamuoyu ilgisini çekmeyi başaran dernek, hükümet üzerindeki baskıyı arttırarak, tikel lobi politikasını kamusal kampanyalara dönüştürebilmektedir (Vorhoff, 2001:318).

Kamuoyunu ilgilendiren tüm konularda etkin bir lobi oluşturmayı başaran dernek dış politika alanında da kamuoyuna yönelik çalışmalar yapmaya başlamıştır. Özellikle Avrupa entegrasyonu TÜSİAD için ana gündem maddelerindedir. Dernek tüzüğünde de bu konuya yer vererek "Türkiye'nin AB'ye üyeliği sağlayacak politikaların geliştirilmesine katkı sağlar, bu yönde gerekli ulusal ve uluslararası kurumlar ile düzenli kurumsal nitelikli temaslarda bulunur, iletişim sağlar; sürece yönelik iş dünyasının görüş ve önerilerini hazırlar ve sunar." metnini eklemiştir(TÜSİAD Tüzük,1975:3).

Türk dış politikasının, dünyada hızla değişen politik ve ekonomik yapılanmasına uyum sağlayabilecek bir yapılanmada olması için sürekli olarak görüş üreten derneğin, zaman zaman hükümete destek olan, zaman zaman ise hükümet politikalarını eleştiren görüşleri ortaya çıkmıştır. Özellikle Avrupa entegrasyonu alanında derneğin çalışmaları ele alınmalıdır. Zira bu konuda gerek temsilcilikler, gerekse yapısal düzenlemeler yapılmış, iç ve dış kamuoyu sürekli olarak etki altına alınmaya çalışılmıştır.

SONUÇ

Türkiye'de ekonomik seçkin sınıfın kendine özgü bir yapısı vardır. Osmanlı döneminde toprağın mülkiyet hanedana aittir ve sadece hanedan ailesi varlığını başkasına borçlu olmayan statüye sahiptir. Bu nedenle devlete karşı çıkarlarını net bir şekilde ortaya koyacak ekonomik örgütlenmeden söz etmek mümkün değildir. Kurtuluş Savaşı sonrası dönemde ise ekonomik kaynaklar devlet eliyle kontrollü bir şekilde dağıtıldığından uzunca bir süre bürokrasiye rakip olacak bir burjuva sınıfın çıkmasına engel olmuştur. İkinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda Amerika'nın dünya genelindeki hâkim konumu ile birlikte liberal politikalar güç kazanmaya başlamıştır. Bu etki Türkiye'de hissedilmiş ve liberal politikalara sıcak bakan hükümetler iktidarı elde etmeyi başarmıştır. 1950 sonrası dönemde ithal ikamesine dayalı sanayileşme çabaları, devlet eliyle üretilen bir burjuva sınıfının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Başlangıçta zenginleşmesini izah etmeye çalışan ve bu nedenle her tür teşebbüsünü milli amaçlarla izah eden burjuva sınıfı, üst üste yaşanan askeri müdahaleler ve ekonomik bunalımların etkisiyle devlet olmadan ayakta kalabileceğini anlamıştır. Uzunca bir dönem hükümet yanlısı davranmaya ve hatta muhalefete mesafeli durmaya özen gösteren burjuvazinin yerini, devlet denetimindeki örgütlenmeden rahatsız bir burjuvaziye bırakmıştır.

Dünya genelinde devlet dışı işveren örgütlenmelerinin gerek iç gerekse dış politikada elde ettiği başarılar ve işçi hareketleri Türkiye'de sermayedar sınıfın örgütlenmesini ana itici güç olmuştur. TUSİAD çatısı altında bir araya gelen burjuva sınıfı başlangıçta sadece ekonomik çıkarlarına yönelik bir baskı grubu olarak davranmasına karşın, zamanla toplumun her kesimini ilgilendiren raporlar ve medya yayınları aracılığı ile bir sivil toplum organizasyonu misyonu da üstlenmiştir. Kısa sürede Türkiye ekonomisinin ve istihdamın en önemli aktörü haline gelen dernek tüzüğü vasıtası ile elitist yapısını muhafaza etmeyi başarmıştır.

Başlangıçta alışılan burjuvazi ile taban tabana zıt bir görünüş sergileyen Türk burjuvazisi, devlet eliyle kazandığı gücün etkisi ile dünya ekonomik yapılarına eklenmiş ve devlet politikalarından yararlanan bir aktör iken bu politikalara yön veren bir aktör haline gelmiştir. Özellikle 1970 yılların sonlarına gelindiğinde, hükümet üzerinde medya kanalı ile büyük bir baskı oluşturulmaya başlanmıştır.

³Derneğin yayınları ile ilgili detaylı bilgiye ve yayınların 1995 sonrası kısmına <http://www.tusiad.org.tr/bilgi-merkezi/sureli-yayinlar> adresinden erişilebilmektedir.

Ecevit hükümeti, AET üyeliği sürecine mesafeli durduğu için ekonomik elit sınıf tarafından gazete ilanları aracılığı ile sert bir şekilde eleştirilmiş ve bu ilanlar hükümetin düşmesine yol açmıştır. Gelişim sürecini tamamlayan burjuva sınıfı, artık kendisini hükümetle iyi ilişkiler yürütmek zorunda hissetmemektedir.

KAYNAKÇA

- ADAKLI Gülseren (2001). "Popüler İkon Olarak Sermayedar: Sakıp Sabancı", *Praksis*, 2001. - 4 : Cilt Güz.
- ALTUN, Mehmet (2009). *Ortak Akli Ararken : TÜSİAD'ın İlk On Yılı*, İstanbul: Doğan Kitap
- BAŞKAYA, Fikret(2004). *Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına*, İstanbul:Öteki Yayınları
- BERKER, Feyyaz ve URAS, Güngör (2009). *Fikir Üreten Fabrika : TÜSİAD'ın İlk On Yılı 1970-1980*, İstanbul : Doğan Kitap
- BUĞRA, Ayşe (2013). *Devlet ve İşadamları - İstanbul : İletişim Yayınları*
- CİCİOĞLU, Fiiz (2013). *Sivil Toplum-Dış Politika İlişkisi Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği Politikasına Yaklaşımı* ,Ankara : Avrupa Birliği Bakanlığı
- GÜRPINAR, Bulut (2006). "Türk Dış Politikasında Bir Aktör: TÜSİAD", *Sivil Toplum ve Dış Politika*,(ed) E. Doğan, S. Mazlum, İstanbul : Bağlam Yayınları
- HACALOĞLU, Hilmi (2014). Amerikanın Sesi, Erişim tarihi 18 Eylül 2015, <http://www.amerikaninsesi.com/content/erdogan-tusiad-a-sert-estiriler/2454008.html>.
- Hürriyet Gazetesi Web Sitesi, www.hurriyet.com.tr/ekonomi/27858116.asp Hürriyet Gazetesi, 24.10.1999
- Kamu Yararına Çalışan Dernekler Web Sitesi, <http://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/kamu-yararına-calisan-dernekler.aspx>.
- KEPENEK, Yakup(1983). "Türkiyenin Sanayileşme Süreçleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt VII, Ankara
- KEYDER, Çağlar(2013). *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, 18. Baskı, İstanbul : İletişim Yayınları
- KEYNES, J.M.(1963). *Essays in Persuasion*, New York : W.W. Norton and Co
- Milliyet Gazetesi, 23 Ağustos 1971
- SÖNMEZ, Mustafa (1987). *Türkiye'de Holdingler: Kırk Haramiler*, İstanbul: Arkadaş Yayıncılık
- TBMM Resmi Gazete, 22.6.1966.
- TÜRK, Eylem(2009). *TÜSİAD Patronlar Kulübü*, İstanbul : Alfa Yayınevi
- Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Derneği Tüzüğü
- Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Derneği Web Sitesi, www.tusiad.org
- VORHOFF, Karin(2001). "Türkiye'de İşadamı Dernekleri: İşlevsel Dayanışma, Kültürel Farklılık ve Devlet Arasında" *Türkiye'de Sivil Toplum ve Milliyetçilik*, İstanbul : İletişim Yayınları
- ZENCİRKIRAN Mehmet(1998). "Cumhuriyet Dönemi İşadamları; Çalışma Hayatındaki Değer ve Tutumları", *Yeni Türkiye*, Yıl:4, Sayı:23-24,Eylül-Aralık